

HÂTEM-İ TÂÎ

(bk. HÂTİM et-TÂÎ).

HÂTEMÜ'n-NEBİYYİN

(bk. HATM-İ NÜBÜVVET).

HÂTİB b. AMR

(حاطب بن عمرو)

Hâtib (Ebû Hâtib) b. Amr
b. Abdışems el-Kureşî el-Âmirî
(ö. 3/624'ten sonra)

Hız. Peygamber'in kâtibi, sahâbî.

Resûl-i Ekrem'in müşriklerin zulmü sebebiyle Erkam b. Ebû'l-Erkam'ın evine sığınması hadisesinden ve Hz. Ömer'den önce müslüman oldu. Müşriklerin şiddetli baskılarına göğüs gerdi. Sevde bint Zem'a ile evli olan kardeşi Sekrân ve diğer kardeşi Selîl ile birlikte Habeşistan'a hicret etti. Onun Habeşistan'a ilk hicret eden müslümanlar arasında yer aldığı ve Habeş toprağına ilk ayak basan sahâbî olduğu söylendiği gibi Habeşistan'a yapılan her iki hicrette bulunduğu da rivayet edilmektedir. Hâtib, Medine'ye hicretin başlamasından önce Mekke'ye döndü; oradan da Medine'ye hicret etti. Hz. Peygamber'le birlikte Bedir ve Uhud gazvelerine katıldı. Belâzürî'nin bildirdiğine göre, İslâmiyet'in ilk yıllarında Kureys'ten yazı yazmayı bilen sayılı kişilerden biri olduğu için Resûl-i Ekrem'in vahiy kâtipliğini de yaptı. Güzel konuşması sebebiyle "Kureys'in hatibi" diye anılan, Hudeybiye'de Mekkeliler'i temsil eden ve Mekke'nin fethi sırasında müslüman olan Süheyl b. Amr da onun kardeşidir. Habeşistan'da veya Mekke'ye döndükten sonra Medine'ye hicret edemeden orada vefat eden kardeşi Sekrân'dan dul kalan Sevde bint Zem'a'yı Hz. Hatice'nin vefatından sonra Resûlullah ile onun evlendirdiği söylenmektedir.

BİBLİYOGRAFYA :

İbn İshak, *es-Sîre*, s. 125, 157, 205-206; İbn Hişâm, *es-Sîre*, I, 281, 285; İbn Sa'd, *et-Tabakât*, I, 204; III, 405; Belâzürî, *Fütûh* (Fayda), s. 692; İbn Abdülber, *el-İstî'âb*, I, 347-348; IV, 41; İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-gâbe*, I, 434; II, 412; VI, 64; İbn Hudeyde el-Ensârî, *el-Mişbâhu'l-muğî*, Beyrut 1985, I, 85-86; İbn Seyyidünnâs, *Üyünü'l-eşer*, II, 316; İbn Hacer, *el-İşâbe*, I, 301; IV, 40; M. Mustafa el-A'zamî, *Küttâbü'n-nebi*, Riyad 1401/1981, s. 52.

İ. HAKKI ÜNAL

HÂTİB b. EBÛ BELTEA

(حاطب بن أبي بلتعة)

Ebû Muhammed (Ebû Abdillâh)
Hâtib b. Ebî Beltea Amr
b. Umeyr b. Seleme el-Lahmî
(ö. 30/650)

Hız. Peygamber'in
Mısır Mukavkısı Cüreyc b. Mîna'ya
elçi olarak gönderdiği sahâbî.

İbn Ebû Beltea diye de anılır. Altmış beş yaşlarında vefat ettiğine dair rivayetlere bakarak milâdî 586 yılı civarında doğduğu söylenebilir. Aslen Yemenli olup babası Ebû Beltea'nın adı Amr b. Râşid b. Muâz el-Lahmî şeklinde de zikredilmiştir. Zübeyr b. Avvâm'ın müttefikî (half) olan babasının Benî Mezhic'den olduğuna dair rivayetler varsa da kaynakların çoğu onu Lahmî diye zikreder. Ubeydullah b. Humeyd b. Züheyr'in kölesi olduğu ve kendisini mükâtebe yolu ile âzat etmesi için kararlaştırdıkları ücreti Mekke'nin fethi günü ödediği de rivayet edilir.

Câhiliye devrinde ata iyi binmesi ve güzel şiir söylemesiyle tanınan ve ilk müslümanlardan olan Hâtib'in Habeşistan'a hicret etmeyip Mekke'de kaldığı anlaşıl-makta, Hz. Peygamber'in hicrete izin vermesi üzerine kölesi Sa'd'ı da yanına alarak Zübeyr b. Avvâm ile birlikte Medine'ye hicret ettiği bilinmektedir. Resûl-i Ekrem onu Ruhayle b. Hâlid'le (İbn Habîb'e göre Yahlid, bk. *el-Muḥabber*, s. 72) kardeş ilân etmiştir (İbn Sa'd, III, 114). Bedir Gazvesi'nde bulunan Hâtib Uhud Gazvesi'nde Ayneyn tepesine yerleştirilen okçulardan biriydi (Vâkıdî, I, 243). Savaşın seyri müslümanların aleyhine dönünce Hz. Peygamber'in yanına geldi. Onun yaralandığını ve dışının kırıldığını görünce hiddetlenerek bunu yapan Utbe b. Ebû Vakkâs'ı öldürüp başını Resûl-i Ekrem'e getirdi (Hâkim, III, 300-301). Benî Mustalîk Gazvesi'nde müslümanlar susuz kalınca Hz. Peygamber ona bir kuyu kazmasını emretti. Hâtib Hudeybiye'de yapılan Bey'atürrıdvân'da bulundu.

6. (628) yılın sonlarında Resûl-i Ekrem Hâtib'ı bir mektupla Bizans İmparatorluğu'na tâbi Mısır Mukavkısı Cüreyc b. Mîna'ya elçi olarak gönderdi. Cüreyc'in, "Muhammed Allah'ın elçisi ise niçin dua edip düşmanlarını helâk etmiyor?" diye sorması üzerine Hâtib, tanrılık iddia etmesine rağmen Firavun'un hemen helâk edilmediğini, Hz. İsa'nın kendi memleketinde ezâ görmesine, yahudiler tarafından çarınıha gerilmek istenmesine rağmen

men kavmine beddua etmediğini ve nihayet Allah'ın onu kendi katına aldığını anlatarak iyi bir diplomat olduğunu gösterdi. Onun verdiği cevaplardan memnun kalan Cüreyc kendisine "hikmetli bir zatın hikmetli elçisi" olduğunu söyledi (İbnü'l-İmâd, I, 37) ve Hz. Peygamber'e sunmak üzere aralarında Mâriye'nin de bulunduğu birkaç câriye, binek hayvanları ve daha başka değerli hediyelerle onu yolcu etti.

Aslen Kureysli olmayan Hâtib, Mekke'nin fethi için yapılan hazırlıkları görünce orada bulunan akrabalarının hayatından endişe duydu ve Kureys'in bazı ileri gelenlerine olayı haber verirse onların bundan memnun kalıp yakınlarını himaye edeceklerini düşündü. Hz. Peygamber ise yaptığı hazırlıkları karşı tarafın bilmesini istemiyor, Hayber'e doğru sefer yapacağını söylüyordu. Resûl-i Ekrem'in asıl maksadını kendilerine açtığı birkaç sahâbiden biri olan Hâtib, Kureys'in ileri gelenlerine hitaben yazdığı ve o sırada Medine'ye gelen Ebû Leheb'in müşrik câriyesi (Ya'kübî, I, 58) Sâre'ye verdiği mektubunda Hz. Peygamber'in gece karanlığı gibi korkunç, sel gibi bir orduyla onlara doğru gelmek üzere olduğunu belirtiyor ve Resûlullah tek başına da kalsa Allah'ın onu muzaffer kılaceğini, zira bunun Allah'ın ona bir vaadi olduğunu yeminle bildiriyordu. Olayı vahiyle öğrenen Resûl-i Ekrem Hz. Ali, Zübeyr b. Avvâm ve Mikdâd b. Amr'ı Sâre'yi yakalayıp getirmekle görevlendirdi ve onu bulabilecekleri yeri de haber verdi (Buhârî, "Meğâzî", 46). Adı geçen sahâbîler Mekke-Medine yolunda kadını yakalayıp mektubu ortaya çıkardılar ve Hz. Peygamber'e getirdiler. Resûl-i Ekrem Hâtib'ı çağırarak mektubu gösterdi ve niçin böyle davrandığını sordu. Hâtib, Hz. Peygamber'den acele karar vermemesini isteyerek aralarında bir anlaşma bulunan Kureys'e sarmimiyetle bağlı olmadığını, muhacirlerin Mekke'deki mallarını ve ailelerini koruyacak yakınları olduğu halde kendi yakınlarını himaye edecek kimsesi bulunmadığını, bu sebeple Mekkeliler'i kendisine minnettar bırakmak suretiyle akrabalarını korumak istediğini belirtti. Resûl-i Ekrem onun savunmasını kabul etti. Hâtib'in öldürülmesini isteyen Ömer'i yatıştırmak için de onun Bedir Gazvesi'nde bulunduğunu, Allah Teâlâ'nın Bedir'e katılan müminlerin gayretlerini överek onlara, "Ey Bedir ehli! Bundan böyle ne işlerseniz işleyin, ben sizleri bağışlayaca-